

*Л. О. Конуп, канд. біол. наук,
В. Л. Чистякова, ст. наук. співр.,
А. І. Конуп, наук. співр.,
Н. І. Ніколаєва, мол. наук. співр.*

Національний науковий центр
“Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова”,
Україна

ОЗДОРОВЛЕННЯ ВИНОГРАДНОЇ ЛОЗИ І САДЖАНЦІВ, ЗАРАЖЕНИХ ЗБУДНИКОМ ФІТОПЛАЗМОВОЇ ІНФЕКЦІЇ

Проведено дослідження щодо оздоровлення виноградних саджанців і лози, заражених збудником фітоплазмових хвороб винограду. В результаті досліджень відпрацьовано різні варіанти дії термообробки саджанців і лози винограду. Розроблено рекомендації виноградарським господарствам щодо оздоровлення винограду від грибкових, фітоплазмових хвороб та бактеріального раку винограду.

Ключові слова: бактеріальний рак, фітоплазма, виноград, термотерапія.

Відомо, що якість вина залежить в основному від винограду - як сировини для виробництва вина. Сировиною для виноробної промисловості є виноград, плоди і ягоди, тому сировина потрібна бути якісною. Хвороби винограду погіршують якість продукту.

Останнім часом на виноградниках України проявилася дуже небезпечна хвороба, що викликається фітоплазмою. Ця хвороба також поширена в Італії, Франції, Югославії, Німеччині, а на території СНД до 2004 року не реєструвалася. Збитки від цієї хвороби дуже значні.

Найбільш шкодочинними та поширеними серед хвороб, що викликаються фітоплазмами в країнах Європи, є золотисте пожовтіння винограду [1] та почорніння деревини винограду [2]. У 2004 році вона була виявлена на території Одеської області на сорті Шардоне [3]. Це найбільш чутливий сорт до збудника фітоплазмової інфекції. Була проведена ідентифікація цієї інфекції та встановлено, що ця хвороба є почорніння деревини і відноситься до групи стовбуру.

Необхідність розробки заходів щодо захисту рослин винограду від цієї хвороби і методів оздоровлення вже заражених рослин має дуже велике значення. Значимість вирішення цих проблем і зумовила актуальність наших досліджень.

Метою даної роботи було розробка ефективного методу оздоровлення виноградних саджанців і лози для щеплення від збудника фітоплазмової інфекції.

Матеріали та методи досліджень. Матеріалом для проведення дослідження були саджанці і виноградна лоза сорту Шардоне, заражені збудником почорніння деревини винограду.

Для оздоровлення лози від фітоплазмової інфекції на винограді широко застосовується водна терапія інфікованих лози і саджанців. Термотерапію проводили на пристрої, який був сконструйований у Прищеплювальному комплексі ЗАТ “Одеський коньячний завод”. Пристрій забезпечує підтримування постійної температури 50 °С при безперервному перемішуванні води, що є обов’язковим компонентом термотерапії. Нами був вивчений вплив на фізіологічні параметри виноградної лози (проростання вічок, утворення калюсу і коренів) різної тривалості термообробки в поєднанні з вакуумінфільтрацією та без неї.

Експерименти проводилися на лабораторному обладнанні, при цьому моделювали промислові умови обробки. У стерилізаторі створювали вакуум 30 кПа 5-7 хвилин і

температуру 50 °С. У досліді використовували по 20 чубуків кожного сорту. Вивчали вплив цих умов на основні агробіологічні показники виноградної лози. У результаті такої обробки встановлено, що термотерапія в поєднанні із вакуумінфільтрацією згубно впливає на розпускання вічок і утворення калюсу та коренів.

Результати та їх обговорення. Спочатку термотерапію лози у стані спокою використовували для боротьби зі золотистим пожовтінням. Занурення лози у воду при 30 °С на 72 години при постійному перемішуванні дозволило на 80% оздоровити чубуки від цього захворювання [4]. Згодом були проведені експерименти з вищою температурою (+45 °С, +55 °С) і скороченням часу обробки (10-15 хвилин) для боротьби з хворобою Пірса, яка викликається рикетсієподібними організмами [5]. Застосування такої температури також дозволяло позбавитися від таких патогенів, як *Phytophthora cinnamoni*, нематоди *X. index* і значно знизити в лозі кількість бактерій *Rhizobium vitis*, що викликають бактеріальний рак винограду [6]. Є також дані про те, що обробка чубуків винограду сорту Каберне Совінйон у стадії спокою протягом 30 хвилин при 50 °С прискорювала утворення калюсу й розпускання вічок [7]. Із практичною метою таке поєднання високої температури зі скороченим терміном обробки є оптимальним.

Термотерапія чубуків сорту Шардоне при різних показниках поєднання температури й часу показала, що оптимальними умовами є обробка їх на протязі 3-х годин при 45 °С і 30-45 хвилин при 50 °С. При обробці саджанців сорту Шардоне на протязі 10-ти годин при 40 °С спостерігали загибель вічок (табл. 1). Очевидно, у результаті тривалого впливу гарячої води відбуваються незворотні фізіологічні зміни в рослинних клітинах. Кращими умовами виявилась обробка чубуків протягом 30 хвилин при 50 °С, при цьому всі вічка чубуків виноградної лози не були ушкодженими (табл. 2).

Таблиця 1

Вплив температурних умов на розпускання вічок у чубуків винограду сорту Шардоне

Температурні умови	Кількість досліджуваних чубуків, шт.	Розпускання вічок	
		на 10-й день	на 22-й день
40 °С 10 годин	20	-	8
45 °С 3 години	20	-	10
50 °С 30 хвилин	20	1	12
Контроль	20	-	12

Таблиця 2

Вплив температурних умов на розпускання вічок у саджанців винограду сорту Шардоне

Температурні умови	Кількість досліджуваних саджанців, шт.	Дні розпускання вічок				
		10-й	18-й	25-й	28-й	38-й
40 °С 10 годин	5	-	-	1	1	3
45 °С 3 години	5	1	4	4	5	5
50 °С 30 хвилин	5	-	1	2	3	5
Контроль	5	-	-	1	3	3

Після обробки саджанців винограду гарячою водою симптоми ураження почорнінням деревини не спостерігалися. Для того, щоб установити, що після термообробки фітоплазми в рослинах відсутні, ми провели тестування пагонів із 10 висаджених кущів за допомогою ПЛР. Результати показали, що в термічно оброблених виноградних кущах фітоплазма відсутня, у той час як у контролі збудник виявлявся.

Отже, термотерапія є ефективним методом боротьби з таким небезпечним фітоплазмовим захворюванням, як почорніння деревини, однак до термотерапії потрібно ставитись із обережністю і дотримуватись наступних правил [8]:

- Термотерапію лози необхідно проводити безпосередньо перед щепленням у кінці періоду зберігання. Обробка перед складанням лози на зберігання або у період зберігання категорично недопустима. Після проведення термотерапії тривале зберігання може викликати утворення плісняви на поверхні лози й затримку вегетації;
- Перед термотерапією лоза протягом 12-24 годин повинна знаходитись при кімнатній температурі у вологих та аеруємих умовах;
- Після занурення лози у воду при температурі 50 °C і обробці протягом 35-45 хвилин температура не повинна змінюватись. У воду не можна додавати будь-які фунгіциди. Воду для термотерапії потрібно міняти кожного дня;
- Після термотерапії лозу слід знову утримувати при кімнатній температурі протягом 12-24 годин у вологій та аеруємій камері, уникаючи її контакту з холодною водою. Лише потім її можна на короткий час перед щепленням помістити у сховище.

Використані джерела

1. Geographical distribution of elm yellows-related phytoplasmas in grapevine Flavescence doree outbreaks in Veneto (Italy) / A. Bertaccini, M. Vibio, D. Schaff, M. Murari, A. Danielli // 12th Meeting of ICVG, Sept. 28-Oct 2. – Lisbon, Portugal, 1997. – P. 57-58.
2. Detection of chrysanthemum yellows mycoplasma-like organism by dot hybridization and Southern blot / A. Bertaccini, R.E. Davis, I.-M. Lee, M. Conti, E. L. Dally, S. M. Douglas .
3. Фитоплазменное заболевание винограда на Украине / Б. Н. Милкус, Л. А. Конуп, И. Д. Жунько, Н. В. Лиманская // «Магарач». Виноградарство и виноделие. – 2004. – № 3. – С. 12-14.
4. Hot water treatments against flavescence doree of grapevine on dormant wood / J. Caudwell, Larrue, C. Valat and S. Grenan // 10th ICVG Conference, 3-7th September 1990. – Volos, Greece, 1990. – P. 336-343.
5. Association of a rickettsia-like organism with Pierce's disease of grapevines and alfalfa dwarf and heat therapy of the disease in grapevines / A. C. Goheen, G. Nyland, S. K. Lowe // Phytopath. – 1973. – Vol.3. – P. 341-345.
6. Burr T. J. Effect of heat treatments on grape bud mortality and survival of Agrobacterium vitis in vitro and in dormant grape cuttings / T. J. Burr, C. L. Reid, D. F. Spittstoesser, M. Yoshimura // m.J.Enol.Vitis. – 1996. -Vol. 47. - P. 119-123.
7. Goussard P. G. Effect of hot-water treatments on vine cuttings and one-year-old grafts / P. G. Goussard // Vitis. – 1977. – Vol. 16. – P.72-278.
8. First detection of stolbur phytoplasma in grapevines (Vitis vinifera, cv Chardonnay) affected with grapevine yellows in the Ukraine / B. Milkus, D. Clair, S. Idir, N. Habili and Boudon-Padiou // New Disease Reports. – 2005. – Vol. 65. – P. 7.

Конуп Л.О., Чистякова В.Л., Конуп А.И., Николаева Н.И.

Оздоровление виноградной лозы и саженцев, зараженных возбудителем фитоплазменной инфекции

Проведены опыты по оздоровлению виноградных саженцев и лозы, зараженных возбудителем фитоплазменных болезней винограда. В результате исследований отработаны различные варианты действия термообработки саженцев и лозы винограда.

Разработаны рекомендации виноградарским хозяйствам по оздоровлению винограда от грибковых, фитоплазменных болезней и бактериального рака винограда.

Ключевые слова: бактериальный рак, фитоплазмы, виноград, термотерапия.

L. Konup, V. Chistyakova, A. Konup, N. Nikolaeva

Rehabilitation of vines and grape plants infected by phytoplasma

Improvement of vines and grape plants infected with by phytoplasma were presented. As a result various thermotherapy effect on rooted grafts and vines was revealed.

Recommendations for vineyards in grape rehabilitation from fungal, phytoplasma diseases and crow gall were developed.

Keywords: *crow gall, phytoplasma, grapes, thermotherapy.*

УДК 634.836.1

В. М. Костенко, канд. с.-г. наук,

Департамент землеробства Міністерства аграрної
політики та продовольства України,
Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СОРТІВ ІЗАБЕЛЬНОЇ ГРУПИ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКЦІЇ

У статті проаналізовано історичні аспекти та сучасний стан культивування сортів ізабельної групи винограду в Україні. Показана перспективність використання сортів ізабельної групи для отримання сировини з метою виробництва біопалива.

Ключові слова: *сортів ізабельної групи, Vitis labrusca, метанол, біоетанол.*

Сортимент винограду будь-якої виноградарської країни складається під впливом історичних, культурних та ґрунтово-кліматичних особливостей. В різні часи у різних країнах його складовою частиною в тому чи в іншому ступені були сорти ізабельної групи винограду [1-5].

Рис.1. Сорти ізабельної групи винограду

Ізабельні сорти винограду – це група американських природних гібридів (*Vitis labrusca* x *Vitis vinifera*) (рис. 1). Їх характерною рисою є наявність специфічного запаху, слизової м'якості та підвищеного вмісту метанолу у винах з цих сортів у порівнянні з винами, що виробляються з сортів винограду *Vitis vinifera*. Вина з ізабельних сортів винограду також мають специфічний аромат лисячого хутра (foxu), який переходить у вина, а витримані вина цієї групи – аромат гнилі. Переходить цей аромат і у спирти після перекурки виноматеріалів, що унеможливило їх використання при виробництві коньяку та грапи. Причиною цього нав'язливого і стійкого аромату, на думку спеціалістів, є наявність сполук з класу ацетофенонів.